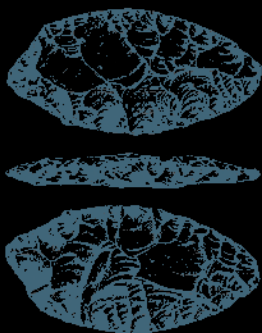

TRIBUNA D' ARQUEOLOGIA

2020-2021

2020

18 de novembre

Presentació del cicle de conferències de la Tribuna d'Arqueologia 2020-2021 a càrrec de la directora general del Patrimoni Cultural, Elsa Ibar.

1

El Conjunt Arqueològic de Tàrraco, vint anys de la inclusió a la Llista de Patrimoni Mundial

Conferenciant: Maria Teresa Miró i Alaix

Moderador: Ramon Ten i Carné

L'any 2000 la UNESCO va inscriure el Conjunt Arqueològic de Tàrraco a la Llista de Patrimoni Mundial. Es tracta d'un bé en sèrie format per diversos elements romans de la ciutat de Tarragona (muralla, fòrum provincial, recinte de culte, circ, amfiteatre, teatre, fòrum de la colònia, necròpolis paleocristiana, aqüeducte de les Ferreres, Torre dels Escipions, Pedrera del Mèdol) més l'arc de Berà, la vila dels Munts d'Altafulla i Centelles a Constantí. Durant aquests vint anys s'han desenvolupat intervencions encaminades a acréixer el coneixement d'aquests béns i conservar-los, així com actuacions pensades per a la seva difusió i el gaudi de la ciutadania, amb la implicació de les institucions responsables de vetllar per aquest patrimoni.

2

2 de desembre

El santuari paleolític de la Cova de la Font Major (l'Espluga de Francolí, Conca de Barberà)

Conferenciant: Josep Maria Vergès Bosch i Ramon Viñas Vallverdú

Moderadora: Imma Teixell Navarro

El 30 d'octubre del 2019, mentre s'hi portava a terme una intervenció arqueològica en el marc del projecte de recerca quadriennal en matèria d'arqueologia, "Evolució paleoambiental i poblament prehistòric a les conques dels rius Francolí, Gaià, Siurana i rieres

del Camp de Tarragona", dirigit per l'Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social (IPHES), es produí una descoberta inesperada i excepcional per a l'arqueologia catalana: la del santuari rupestre, amb gravats paleolítics, de la Cova de la Font Major, a l'Espluga de Francolí. Un conjunt integrat per desenes de representacions figuratives (animals) i geomètriques (signes) distribuïdes en diversos panells dins de les galeries conegudes com les Gatones de Can Palletes. Des d'un punt de vista quantitatiu i qualitatiu, es tracta d'una troballa insòlita a casa nostra, considerada la més significativa de l'art paleolític parietal de Catalunya. Fins ara s'hi han portat a terme treballs de documentació encaminats a disposar d'un primer catàleg de les representacions i d'una avaluació de l'estat de conservació en què es troba.

3

16 de desembre

Documentació 3D dels gravats de la Cova de la Font Major

Conferenciant: Núria Sala Tramon,

Ricard Hernández Campà i Lluís González Martín

Moderadora: Maria Teresa Miró i Alaix

Durant el mes de desembre del 2019 l'IPHES comunica al Servei d'Arqueologia i Paleontologia la notícia de la descoberta d'un santuari rupestre, amb gravats paleolítics, en unes galeries internes de la Cova de la Font Major, situada a l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà). Aquestes galeries estan situades a la zona no visitable de la cova.

Davant la importància de la descoberta, el Servei d'Arqueologia i Paleontologia decideix col·laborar en la documentació mitjançant tècniques digitals. Els treballs han consistit a elaborar la topografia de tota la cova, des de l'entrada fins a les galeries, i també a fer un *laser scanner* de tota la cova, incloses les galeries. Finalment, s'ha dut a terme la fotogrametria dels gravats descoberts en què, en una primera fase, s'ha creat el model 3D d'un dels gravats, en concret el gravat del cavall.

Un cop finalitzats, el Servei us presenta els resultats d'aquests treballs de documentació, en els quals us mostrarem tant la riquesa de la descoberta com la complexitat de la feina feta pels tècnics topògrafs i delineants.

2021

4

13 de gener

L'aqüeducte romà de Bàrcino abans d'entrar a la ciutat. Carrer de les Magdalenes i plaça del Vuit de Març

Conferenciants: Mikel Soberón, Adriana Vilardell, Montserrat Pugès i Emiliano Hinojo
Moderadora: Carme Miró i Alaix

Des del 2006 fins al 2019 s'ha excavat l'entorn de l'aqüeducte romà de Bàrcino en diversos punts propers a la ciutat. Es vol fer un resum i una posada al dia dels resultats obtinguts, des de l'estratigrafia ibèrica i republicana prèvia a la construcció de l'obra hidràulica fins a la fossilització d'aquesta estructura en el parcel·lari actual de la ciutat. Així mateix, s'exposaran els criteris de restauració aplicats a les bases dels pilars del carrer de les Magdalenes, 13-15, i a la paret mitgera de la plaça del Vuit de Març.

5

27 de gener

Novetats de la recerca al nucli ibèric del Tossal de la Pleta (campanyes 2015-2020): l'ocupació preibèrica i el complex romà imperial

Conferenciants: David Asensio Vilaró, Carlota Celorrio Arpón, Ramon Cardona Colell, Maria Franco Luna, Cristina Garcia Dalmau, Jordi Morer de Llorens, Josep Pou Vallès i Jordi Vallverdú Pastó
Moderadora: Natàlia Alonso Martínez

El jaciment del Tossal de la Pleta està situat al terme municipal de Belianes (l'Urgell, Lleida). Des de l'any 2010 s'hi han realitzat onze campanyes ininterrompudes d'arqueologia programada, la darrera el setembre del 2020, incloses dins un projecte de recerca titulat "Característiques i evolució del poblament d'època ibèrica (Ilergècia oriental) i època romana a l'Urgell". Les primeres intervencions arqueològiques (2010-2015), dutes a terme a la part central del turó, posen

de manifest l'urbanisme complex d'un assentament de grans dimensions, amb un ventall cronològic que abraça del segle VII aC al segle I aC, amb un moment àlgid al segle III aC.

Els darrers treballs (2015-2020) s'han focalitzat en l'obertura i l'excavació d'un nou sector ubicat a la banda est del tossal que posa al descobert un edifici d'època imperial (segles I-II dC). Es tracta d'una construcció de planta rectangular amb subdivisions internes fonamentada sobre les restes de les estructures ibèriques. A més dels treballs realitzats a la banda est del turó, les excavacions efectuades a la part central del tossal han evidenciat la fase d'ocupació més antiga. En efecte, la troballa de fragments de coberta associats a elements ceràmics corresponents a l'horitzó del bronze final / primera edat del ferro constaten un hàbitat d'aquest moment que, fins ara, només es podia intuir per troballes esporàdiques descontextualitzades.

6

10 de febrer

Fòssils excepcionals que requereixen excavacions excepcionals

Conferenciant: Xavier Ros i Visús
Moderador: Àngel Galobart Lorente

La riquesa de fòssils de dinosaure a Catalunya és excepcional tant pel que fa a la quantitat com a la diversitat. El Prepirineu català conserva els darrers dinosaures que van viure a Europa, fa entre 72 i 66 milions d'anys, i s'hi troben ossos, ous, petjades i altres fòssils que ens permeten descriure aquestes espècies, saber com era la seva biologia i l'ecosistema on vivien.

La troballa de dos fòssils excepcionals localitzats en zones amb un alt grau de degradació —una marca de pell deixada en unes argiles per un dinosaure sauròpode i un niu d'ous de dinosaure— va activar totes les alarmes pel perill de destrucció d'aquestes peces i es van dur a terme dues actuacions d'urgència.

Davant de la complexitat tècnica de l'extracció dels fòssils es va optar per aplicar metodologies adaptades a cada tipus de pedra, situació del fòssil i accessibilitat. Per a la marca de pell, situada a la part superior d'una paret vertical i creuada per alguna esquadra, es va optar per fabricar un marc metàl·lic que servís de contenidor del bloc que s'havia d'extreure.

En canvi, en el cas del niu d'ous de dinosaure, que es trobava a la llera del riu i lluny de camins d'accés, es va aplicar el mètode d'extracció amb ciments expansius, ja utilitzat, amb èxit, en un altre niu de la mateixa zona.

7

24 de febrer

Intervenció arqueològica a la catedral de Sant Pere de Vic, 2019

Conferenciants: Josep Maria Vila Carabasa i

Dídac Pàmies Gual

Moderadora: Imma Ollich i Castanyer

Entre els anys 2019 i 2020 s'han dut a terme diverses intervencions arqueològiques entorn de la catedral de Sant Pere de Vic, promogudes pel Bisbat de Vic, el Ministeri de Foment i la Fundació La Caixa, dins el marc del programa Episcopos 2015-2018.

La intervenció arqueològica realitzada a la cruïlla entre el carrer del Cloquer i el carrer dels Dolors ha permès determinar l'evolució històrica i arquitectònica de l'edifici de l'Escrivania des del seu origen, l'any 1444, fins a l'actualitat; la presència d'una necròpolis entre el campanar romànic i l'Escrivania, on actualment es localitza la casa del campaner, i les restes de la porta gòtica de Sant Joan, erigida l'any 1579.

A la banda sud-oest del conjunt episcopal s'ha portat a terme una segona intervenció arqueològica que ha permès localitzar les fonamentacions del claustre gòtic i part del romànic, desmuntat al segle XVIII per l'engrandiment de la catedral vers al sud, així com diferents construccions d'època romana sota l'edifici de la Canònica i la continuació de la necròpolis medieval de l'Albergueria, datada entre els segles VII i XII.

8

10 de març

La intervenció arqueològica realitzada a la rambla Ferran, 17-19, de Lleida: 1.000 anys d'història d'un barri adober

Conferenciants: Maria Pilar Vázquez Falip i

Josep Medina Morales

Moderador: Joan Ramon González Pérez

La Diputació de Lleida va adquirir els solars núm. 17 i núm. 19 de la rambla Ferran de Lleida per construir-hi un edifici d'usos administratius, al costat de les dependències del Palau de la Diputació.

Davant l'evidència de l'existència de restes arqueolò-

giques, la Diputació dugué a terme l'excavació corresponent.

La recerca arqueològica endegada a partir d'aquell moment va posar al descobert les restes d'un ampli període cronològic de la ciutat. Les restes més imponents corresponen a la muralla d'època medieval feudal i a una part de les adoberies d'aquest barri.

També s'hi localitzaren restes anteriors, d'època medieval andalusí d'una gran excepcionalitat, amb una sinia. Es tracta de l'única estructura hidràulica d'aquestes característiques i època localitzada a la ciutat i consta d'un pou rectangular excavat a la roca. A l'interior s'hi van localitzar restes de fusta pertanyents a la roda i també un conjunt de catúfols.

Pel que fa a les adoberies, perduraren fins a les darreries del segle XIX, amb les seves transformacions i ampliacions corresponents.

Amb l'enderroc de la muralla medieval la ciutat s'eixamplà i el barri es transformà. Els antics obradors de pells es traslladaren i, on hi havia hagut les adoberies, els industrials propietaris reformaren les seves cases i hi situaren comerços a les plantes baixes, on continuaren el negoci amb la venda dels productes de les seves fàbriques fins, en algun cas, les acaballes del segle XX.

Són mil anys d'història de la ciutat conservats a la planta soterrani del nou edifici de la Diputació, recuperats per a la societat, que properament es podran visitar i que s'acompanyaran d'un impactant audiovisual.

9

24 de març

El jaciment fòssilífer (*Fossilagerstätte*) del Camp dels Ninots (Caldes de Malavella, la Selva)

Conferenciants: Gerard Campeny Vall-Llosera,

Bruno Gómez de Soler i Jordi Agustí i Ballester

Moderador: Joan Madurell Malapeira

El jaciment paleontològic del Camp dels Ninots de Caldes de Malavella (Girona) té una cronologia del Pliocè superior (3.1 Ma) i correspon a un volcà freatomagmàtic de tipus maar, en el qual després es va formar un llac. Les condicions sedimentològiques i ambientals d'aquest dipòsit han afavorit la conservació excepcional de tot un ecosistema avui desaparegut, representat per esquelets complets i en connexió anatòmica de grans i petits vertebrats, així com per nombroses restes paleobotàniques, que han permès dibuixar un panorama força exacte de com era aquest

territori, i bona part del mediterrani, a finals del pliocè. Aquesta conservació fa que aquests tipus de jaciments es considerin, segons el terme alemany, un *Fossilagerstätte*, jaciments que es defineixen per la seva preservació excepcional.

La recerca multidisciplinària que duu a terme ininterrompudament des de l'any 2003 l'Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social (IPHES), en aquest enclavament declarat Bé Cultural d'Interès Nacional, posa en relleu la singularitat d'un jaciment de referència internacional en múltiples àmbits. L'aposta per part de les diferents administracions involucrades en el projecte s'ha fet evident amb la instauració de tot un conjunt d'elements i infraestructures dedicats a fer-lo valer i generar un notable impacte social.

10

7 d'abril

El jaciment de Palol Sabaldòria (Vilafant, Alt Empordà): de l'església preromànica de Sant Miquel i el castell de Palol al mas renaixentista

Conferenciant: Anna Augé Santeugini

Moderadora: Anna Maria Puig Griessenberger

Des de l'any 2008 un seguit d'intervencions arqueològiques han permès conèixer l'evolució històrica de l'església preromànica (segle IX), del castell (segle XI) i d'altres edificis importants, com el mas de Palol (segle XVI), que formen part del conjunt de Palol Sabaldòria. Aquestes tasques d'excavació han estat patrocinades per l'Ajuntament de Vilafant i pel Servei de Monuments de la Diputació de Girona i han estat acompanyades de diverses obres de consolidació.

Malgrat que una bona part del perímetre del castell de Palol encara està per descobrir, sembla que ocuparia una extensió aproximada d'uns 3.200 m². Aquest recinte està ben delimitat per la banda nord, on es conserva un llenç de més de 20 m de muralla que dona al vessant del cingle del riu Manol, que actua de vall defensiu. Del tancament meridional s'han recuperat diversos trams de muralla que sumen un total de 44 m, l'existència d'un fossat de grans dimensions i el pont d'accés a la fortalesa.

A intramurs del castell, a la part central i en una posició enlairada hi ha l'església, que és un edifici preexistent al castell. A l'angle nord-est del jaciment se situa el recinte sobirà del castell, que també ocupa un espai elevat, i la torre de l'homenatge.

La construcció del mas de Palol, que s'assenta sobre

el tancament meridional de la fortificació, va significar l'espoliació de les restes del castell que encara eren visibles.

11

21 d'abril

Paisatges de conflicte i de poder. Els gravats medievals del Solà de Saurí (Pallars Sobirà)

Conferenciant: Ermengol Gassiot Ballbè, Oscar

Augé Martínez i Thomas Huet

Moderador: Pere Campmajó

L'any 2018 un grup de veïnes i veïns de la vall va informar de la troballa de diversos gravats a l'aire lliure a la zona coneguda com el Solà de Saurí, a la vall d'Assua (Pallars Sobirà). Posteriorment, els anys 2019 i 2020, per encàrrec del Servei d'Arqueologia i Paleontologia, des del Grup d'Arqueologia de l'Alta Muntanya de la UAB-CSIC, amb la col·laboració activa dels veïns esmentats, s'han dut a terme dues campanyes de prospecció i documentació dels gravats. Aquestes han permès documentar més de 2.000 gravats sobre roca disposats al llarg de quatre quilòmetres del vessant del Solà de Saurí, entre 1.200 i 2.000 metres d'altitud. Els motius representats són diversos: imatges antropomorfes, zoomorfes, tècniques, vegetals, geomètriques i cristianes, així com inscripcions. Si bé s'hi han pogut distingir gravats recents, la majoria formen un conjunt coherent i aparentment de la mateixa època. En aquest conjunt destaquen les representacions de soldats, a dalt de cavall i a peu, i d'armes. També són freqüents les representacions de cacera i de músics cortesans tocant amb cornamuses de tipus occità. Armes, vestimentes i instruments musicals permeten situar aquest conjunt a la baixa edat mitjana. A banda, s'han documentat a la mateixa zona alguns gravats "naviformes" que cronològicament poden ser més antics. Tot plegat, tant les seves dimensions com la diversitat, fa que els gravats del Solà de Saurí siguin un conjunt excepcional i inèdit a la serralada pirinenca.

12

19 de maig

La intervenció arqueològica al jaciment de Can Garrofa, Aiguaviva (Gironès). Un sitjar dels segles III-II aC més enllà de l'emmagatzematge

Conferenciant: Esther Medina Guerrero

Moderador: David Asensio Vilaró

Entre els mesos de desembre del 2019 i setembre del 2020 es desenvolupà una intervenció arqueològica en el context de les obres d'execució del projecte d'urbanització de Can Garrofa (Aiguaviva, Gironès). El jaciment fou localitzat durant les obres d'un projecte previ l'any 2009 que fou ajornat i finalment modificat en l'actualitat. La intervenció ha posat al descobert 175 estructures excavades en el subsol, la major part de les quals corresponen a sitges amortitzades com a abocadors. Quant a la seva distribució, l'estratigrafia indica que en una primera fase, durant el segle III aC, el sitjar funcionava en una zona sorrenca que es va col·lapsar per l'alta densitat i la considerable fondària de les estructures, probablement en el context d'algun fenomen meteorològic advers. Durant el segle II aC l'activitat es traslladà pocs metres al sud, en un espai de llims carbonatats, on s'excavaren sitges menys profundes i majoritàriament cilíndriques. Cal afegir que també es varen documentar altres anomalies estratigràfiques amb menys desenvolupament vertical, potser per funcionalitat o per un pitjor estat de conservació, que podrien pertànyer a una cronologia anterior. Pel que fa a les troballes, destaca la presència d'un forn ovalat concordant amb el model grec, un ampli repertori ceràmic representatiu del període, una fíbula zoomorfa, una clau de porta i abundants restes de fauna, algunes en connexió corresponent a tres gossos, tres oviscaprins i restes inconnexes de bou, suïd i cavall. Hi ha altres continguts de caràcter excepcional, com una inhumació d'una dona adulta al fons d'una sitja i la panòpia d'un guerrer iber, constituïda únicament per metall, els elements de la qual apareixen deformats i doblegats.

13

2 de juny

La Ruta dels Orris d'Encamp. Sis anys de recerca arqueològica a l'alta muntanya andorrana (2013-2019). Del neolític a l'època contemporània

Conferenciant: Josep Font Piqueras

Moderador: Xavier Llovera Massana

Des de l'any 2013 s'està desenvolupant el projecte Ruta dels Orris, amb l'objectiu de realçar diversos conjunts històrics pastorals de l'alta muntanya d'Encamp (Andorra). En un context de complexitat pel que suposen les ocupacions temporals, la recerca arqueològica en aquests anys ha permès descobrir i conèixer l'evolució inèdita del orris des de finals de l'època medieval fins als nostres dies. Paral·lelament, fins al 2019, l'estudi ha suposat també la descoberta d'un establiment d'època romana, destinat a una probable explotació aurífera i argentífera prolongada durant segles, de dos assentaments de finals del neolític i de dos túmuls megalítics. Aquests descobriments suposen una novetat significativa en l'arqueologia de l'alta muntanya i, especialment, en l'andorrana.

14

16 de juny

Arqueologia medieval i paisatge espiritual: el monestir femení hospitaler d'Alguaire (segles XIII-XVII)

Conferenciant: Maria Soler Sala i Walter Alegria Tejedor

Moderador: Josep Gallart i Fernández

El monestir femení hospitaler d'Alguaire és un jaciment situat a la província de Lleida, dins del municipi d'Alguaire, sobre la Serra del Convent i en una posició privilegiada que domina la plana del Segrià. Es tracta d'un monestir femení de l'orde de l'Hospital, construït a mitjans del segle XIII i abandonat a finals del segle XVII. Les intervencions en aquest jaciment es van iniciar l'any 2016 i s'inclouen dins del projecte de recerca arqueològica finançat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Castells, mo-

nestirs i palaus. Poder, territori i paisatge (segles XII-XVII)" (CLT009/18/00046).

Les excavacions arqueològiques realitzades fins avui han permès documentar l'estructura de l'església del monestir. Els vestigis localitzats mostren l'existència d'una església de grans dimensions. La nau estava coberta amb una volta sostinguda per quatre parells de pilars decorats amb columnes de mitja canya. El temple disposava de creuer i d'un absis sobrealçat, així com de dues absidioles laterals. Si bé la comunitat accedia a l'església des del claustre, la portalada principal se situava als peus de la nau i tenia un caràcter monumental. La decoració de l'església conventual era sumptuosa i rica en ornaments per a les fases medievals, però amb nombroses refeccions de factura més senzilla en època moderna.

Aquesta conferència té com a objectiu donar a conèixer el projecte de recerca arqueològica que estem desenvolupant en aquest jaciment i els primers resultats que se n'han obtingut.

potència estratigràfica i de conservació de determinats murs) i la inexistència de fases constructives posteriors importants. Es tracta, doncs, d'un dels conjunts arqueològics d'època ibèrica més importants i ben conservats, i no solament a Catalunya, amb un potencial informatiu enorme pel que fa a la història i la civilització d'aquest període i amb una importància patrimonial extraordinària que permetrà incloure'l, quan estigui excavat i condicionat adequadament, en qualsevol projecte de valoració del territori.

15

30 de juny

La ciutat ibèrica de les Masies de Sant Miquel.

Estat de la qüestió

Conferenciants: Jordi Morer de Llorens, David Asensio Vilaró, Borja Gil Limón, Rafel Jornet Niella, Joan Sanmartí Grego i Jaume Noguera Guillen
Moderadora: Maria Adserias Sans

El jaciment ibèric de les Masies de Sant Miquel (Banyeres del Penedès) se situa en una posició central del pla del Penedès i, sens dubte, es pot definir com una ciutat que exercia la funció de capitalitat del sector oriental de la Cessetània. Gràcies a diverses actuacions anteriors al 2018 ja hi havia elements suficients per suposar l'existència d'un assentament ibèric d'entitat considerable (4,5 ha) a les Masies de Sant Miquel —de segon ordre, sols per darrere de Tarragona en l'escala de dimensions de l'antiga Cessetània— i en un estat de conservació excepcional.

Entre els anys 2018 i 2020 s'hi han desenvolupat treballs de prospecció (una de pedestre intensiva i una altra de geofísica) i dues campanyes d'excavació en extensió, que han permès constatar l'existència d'una trama urbana ben organitzada i d'un poderós sistema defensiu, segurament d'influència cartaginesa. També s'ha pogut comprovar l'estat de conservació excepcional de l'assentament (entre 3,5 m i 4 m de

Lloc i hora:

Conferències en línia i en directe a les 18.00 hores a través del canal de YouTube de **patrimonigencat**.

Organització:

Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei d'Arqueologia i Paleontologia

Adreça electrònica:

tribunadarqueologia@gencat.cat

Blog:

<https://tribunadarqueologia.blog.gencat.cat/>

Imatge de portada

Treballs de topografia i *laser scanner* dels gravats de la Cova de la Font Major.

Fotografia: Núria Sala Tramon

Imatge de contraportada

Fotogrametria amb el programa Metashape del gravat del cavall de la Cova de la Font Major.

Fotografia: Núria Sala Tramon

Model 3D del gravat del cavall de la Cova de la Font Major